

2. **Годовський В. М., Арабська В. І.** Теорія і методика роботи з ДХК: Метод. рекомендації, лекції, навчальна програма. – Рівне: РДГУ, 2008. – 76 с.
3. **Годовський В. М., Гордєєв В. А.** Танці для дітей: Репертуар. зб. та метод. поради для студ. вищих навч. закладів та керівників хореогр. колективів. – Вип. 3. – Рівне: РДГУ, 2006. – 72 с.
4. **Гончаренко Ю. В.** Особливості організації естетичного виховання молодших школярів у процесі хореографічної діяльності. – Дніпропетровськ: ІМА-прес, 2008. – 42 с.
5. **Колногузенко Б. М.** Методика роботи з хореографічним колективом. Хореографічна робота з дітьми: Навч. посібник / Харк. держ. акад. культури. – Харків: ХДАК, 2005. – 135 с.
6. **Никишина И. В.** Инновационные педагогические технологии. – Волгоград: Учитель, 2007. – 91 с.
7. **Пометун О. І.** та ін. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібн. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко; За ред. О. І. Пометун. – К.: А.С.К., 2006. – 192 с.
8. **Рига Т. В., Хомич О. Б.** Сучасні технології виховання. – Дніпропетровськ: ДОІППО, 2007. – 93 с.
9. **Шевчук А. С.** Українські музично-хореографічні традиції як засіб музично-рухового розвитку старших дошкільників. – Фастів: Поліфаст, 2005. – 332 с.

УДК 371.3+37.036

Бережанська Д.Г.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ НА УРОКАХ ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ

В статтє рассмотрєны условия формирования креативной компетентности учеников старших классов на уроках художественной культуры. Раскрыта сущность понятия „креативная компетентность”, обосновываются педагогические условия ее формирования.

Ключевые слова: компетентность, креативность, креативная компетентность.

Сучасна реформація в мистецькій освіті потребує аналізу та переосмислення змісту підготовки учнівської молоді. Це вимагає перегляду технологій навчання на уроках художньої культури в контексті становлення творчої особистості, її компетентності у різних галузях знань.

Існують різні підходи до визначення поняття „компетентність”. Так, під компетентністю розуміють якості особистості, які дозволяють йому самостійно і ефективно реалізовувати поставлені професійні цілі. Розвиток компетентності передбачає, по-перше, сприятливу психологічну основу, яку складає своєрідний набір соціально-психологічних властивостей особистості, по-друге, обов'язкове окреслення мети досягнення компетентності, по-третє, планомірне набуття необхідних знань про соціально-психологічні особливості людської поведінки у взаємодії та взаємоставленнях, які задають певні соціально-психологічні ситуації, закономірності їх розвитку та шляхи розв'язання проблем буття [2, с. 3].

Під комунікативною компетентністю розуміють здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, певну сукупність знань, умінь і навичок, що забезпечують ефективне спілкування. Тобто, комунікативна компетентність – це система внутрішніх ресурсів ефективної взаємодії: позицій спілкування, ролей, стереотипів, установок, знань, умінь, навичок [1, с. 3].

Інформаційна компетентність відзеркалює здатність особистості відшукувати інформацію та ефективно працювати з нею у всіх її формах – традиційній друкованій та електронній, здатність користуватись комп'ютерною технікою та телекомунікаційними технологіями, застосовувати їх у професійній діяльності та повсякденному житті [8, с. 17].

Водночас вчені приділяють значну увагу формуванню креативної компетентності в навчальному процесі.

У контексті викладеного виникають протиріччя між потребою формування креативної компетентності учнів старших класів на уроках художньої культури і відсутністю необхідних технологій її розвитку, між потребою систематичного стимулювання креативної компетентності і відсутністю науково – методичних розробок щодо цього динамічного показника особистості учня.

Враховуючи ці протиріччя, метою статті є визначення змісту поняття «креативна компетентність» та виділення педагогічних умов її формування у старшокласників на уроках художньої культури.

У процесі дослідження нами одержані такі результати: оскільки поняття «креативна компетентність» є складним, то нами було розглянуто його змістову сутність. Це зроблено в результаті аналізу праць таких авторів: Л. Лепіхова, Ю. Жуков, Л. Петровська, Ю. Крижанська, Т. Коваль, Н. Ничкало, І. Соколова, А. Маркова, А. Богуш та інші.

За переконанням цих дослідників, компетентність – це комплексна характеристика особистості, яка вбирає результати попереднього психічного розвитку: знання, вміння, навички, креативність (здатність творчо вирішувати завдання), ініціативність, самостійність, самооцінка, самоконтроль (за А. М. Богуш).

У структурі компетентності А. Маркова визначає такі напрями:

- *спеціальну компетентність*, яка передбачає оволодіння професійною діяльністю на достатньо високому рівні, здатність проектувати свій подальший професійний розвиток;
- *соціальну компетентність*, яка вимагає оволодіння спільною (колективною, груповою) діяльністю, співробітництвом, прийомами міжособистісного спілкування, соціальної відповідальності за результати своєї діяльності;
- *особистісну компетентність*, що проявляється в оволодінні прийомами особистісного самовираження й саморозвитку, протистоянням особистісної деформації;
- *індивідуальну компетентність*, яка знаходить вияв у оволодінні прийомами самореалізації і розвитку індивідуальності в процесі діяльності, готовності до індивідуального самозбереження, в умінні раціонально організувати власну працю без перевантажень у часі й силах, здійснювати діяльність напружено, але без втоми і з позитивними результатами [6, с. 41].

Водночас ми розглянули поняття «креативність». У педагогіці та психології воно набуло поширення у 60-ті роки ХХ століття і активно використовується в дослідженнях вітчизняних та зарубіжних авторів (В. Дружинін, Л. Єрмолаєва-Томіна, М. Козленко, О. Лук, А. Маслоу, О. Матюшкін, В. Петухов, Е. Торранс, М. Лещенко, Е. Фром, Дж. Гілфорд, Д. Богоявленська, А. Огурцов та інші).

Проте згадане поняття не можна визнати чітко та однозначно визначеним, оскільки не запропоновано єдиного підходу до його формування. Тільки в зарубіжній психології існує близько сотні визначень згаданого поняття, представлених в межах численних концепцій, що відбивають уявлення дослідників.

Оскільки креативність є ключовим поняттям статті, то виникає потреба у визначенні цієї дефініції. Для більш чіткого уявлення про сутність креативності розглянемо різні підходи до її визначення.

Креативність (від лат. *creation* – створення) це творчі здібності індивіда, що характеризуються здатністю до продукування принципово нових ідей. На думку Е. Торранса, креативність включає в себе підвищену чутливість до визначення проблем, пошуку їх рішень на основі висування гіпотез. Для визначення креативності використовуються різноманітні тести дивергентного мислення, особистісні опитувальники, аналіз результатів діяльності. З

метою поліпшення розвитку творчого мислення як складової креативності, можуть використовуватись навчальні ситуації, котрі характеризуються незавершеністю або відкритістю для інтеграції нових елементів, при цьому учнів заохочують до формулювання великої кількості питань. Отже, креативність – це творчі здібності індивіда, здатність народжувати незвичайні ідеї, відхилятися від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації [3, с. 3].

Creative (з англійської) – творчий, тому творчість ототожнюють із креативністю. Креативна особистість формується завдяки вихованню, впливу соціального середовища, системи навчання. Креативність базується на специфічних психофізіологічних особливостях індивіда, зокрема на високій динаміці правої півкулі головного мозку (образне мислення). Креативне навчання відходить від механічного перенесення знань; в ньому за основу взята пошукова діяльність учнів, що ідуть шляхами наукового дослідження від встановлення фактів і формування проблем до їх пояснення та вирішення.

Принцип креативності у навчально-виховному процесі полягає у максимальній орієнтації на творче начало, на власний досвід діяльності. Мова йде не просто про «видумування» завдань по аналогії, а передусім маєтись на увазі здатність учнів самостійно знаходити рішення завдань, які не зустрічались раніше, «відкривати» нові способи дій.

На думку Р. О. Павлюка, поняття „творча особистість” можна трактувати у двох напрямках. Відповідно першого, креативність або творча здібність у тому чи іншому сенсі властива кожній людині, вона також невід’ємна від людини як здатність мислити, розмовляти, відчувати. При цьому не завжди враховується цінність творчого акту і його новизна для суспільства. Головне, щоб результат був новим і значущим для самого «творця». Самостійне, оригінальне вирішення задачі буде творчим актом, а його самого вже варто оцінювати як творчу особистість.

Згідно другого напрямку, не кожному особистість варто вважати творчою особистістю або творцем. Тут, крім незапрограмованого процесу створення нового продукту, береться до уваги цінність результату. Він повинен бути загальнозначущим, хоча його масштаб може бути різним. Важливою рисою творця є сильна і стійка потреба у творчості. Творча особистість не може жити без творчості, вона бачить у ній головну мету і основний зміст свого життя.

Багатьом людям, навіть творчо обдарованим, не вистачає творчої компетентності. Можна виділити три аспекти такої компетентності. По-перше, наскільки людина готова до творчості в умовах багатомірності та альтернативності сучасної культури. По-друге, наскільки вона володіє специфічними «мовами» різних видів творчої діяльності, набором кодів, котрі дозволяють їй дешифрувати інформацію з різних галузей і перекласти її «мовою» своєї творчості. Третій аспект творчої компетентності представляє собою ступінь оволодіння особистісною системою «технічних» навичок та умінь, від якої залежить здатність здійснити задумані ідеї.

Узагальнюючи представлені думки, визначимо сутність поняття «креативна компетентність» як комплексну характеристику особистості, її здатність до продукування принципово нових ідей на основі попереднього психічного розвитку (знання, вміння, навички, ініціативність, самостійність, самооцінка, самоконтроль).

Цей складний динамічний процес відбувається, якщо дотримуватись на уроках художньої культури певних педагогічних умов.

Першою умовою є формування вмінь здійснювати аналіз художніх творів. Розглянемо сутність цієї умови в різних наукових площинах. З точки зору філософії аналіз (грецьк. *analysis* – розклад) – в самому загальному значенні означає процеси мисленевого або фактичного розкладу цілого на складові частини. Аналіз відіграє важливу роль в пізнавальному процесі і здійснюється на всіх його ступенях. В мисленневих операціях аналіз виступає логічним прийомом мислення, що здійснюється за допомогою абстрактних понять. Він тісно зв’язаний з рядом мисленневих операцій: абстракцією, узагальненням тощо.

Логічний аналіз в мисленевому розчленуванні досліджуваного об'єкта на складові частини дозволяє виявити його структуру, розчленувати на більш прості елементи, виділити в них суттєве і несуттєве.

З точки зору психології, аналіз – це процес розчленування цілого на частини, який відбувається у всіх актах практичної та пізнавальної взаємодії організму з середовищем. У людини на основі практичної діяльності розвинулась здібність здійснювати аналіз на рівні оперування поняттями [5, с. 19].

Сучасна педагогіка розглядає аналіз у комплексі з синтезом (поняття „синтез” походить від грецького *synthesis* – по'єднання, складання). Ці два взаємопов'язані і взаємозумовлені логічні методи наукового пізнання виникли на основі практичної діяльності людей та їх досвіду. Єдність аналізу і синтеза забезпечує об'єктивне, адекватне відображення дійсності [4, с. 40].

Другою педагогічною умовою є застосування елементів поліхудожнього навчання, спрямованих на формування сприйняття, художнього мислення, умінь оцінювати сенс творів мистецтва, інтерпретувати емоційно-образний зміст, а також самореалізовуватись засобами мистецтва.

Ще однією педагогічною умовою є виявлення рівнів сформованості креативної компетентності учнів старших класів на уроках художньої культури, а саме:

- здатності до вільного оперування знаннями в галузі художньої культури;
- уміння мобільно застосовувати набуті знання в контексті конкретного художнього твору;
- здатність до проведення художніх паралелей між стильовими напрямками в різних видах мистецтва.

Отже, формування креативної компетентності учнів на уроках світової художньої культури є різнобічним і поліфункціональним процесом, яке передбачає залучення логічного та образного мислення, а також вимагає врахування виділених педагогічних умов.

Література:

1. **Жуков Ю. М., Петровская Л. А., Растяльников П. В.** Диагностика и развитие компетентности в общении. – М., 1990.
2. **Лепіхова Л.** Соціалізація та соціально-психологічна компетентність як рівні особистої зрілості. Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: науково-методичний збірник / Ред.кол. Н. Софій (голова), І. Єрмаков (керівник авторського колективу і науковий редактор) та ін. – К.: Контекст, 2000. – 336 с.
3. **Павлюк Р.О.** Креативність як складова частина професійної підготовки майбутніх учителів // www.rusnauka.com. – 2007.
4. **Педагогический словарь.** – Том 1. / Под ред. И. А. Каирова, Н. К. Гончарова, Н. Д. Кузьмина, Ф. Ф. Королева, А. И. Маркушевича, А. А. Смирнова. – М., 1960.
5. **Петровский А. В., Ярошевский М. Г.** Психология. Словарь. – М.: Политиздат, 1990. – С. 19.
6. **Психология труда учителя: книга для учителя.** – М.: Просвещение, 1993. – С. 41.
7. **Рейзенкінд Т. Й.** Теоретико-методичні засади професійної підготовки майбутнього вчителя музики у вищих навчальних закладах. Автореф. дис. на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук. – К., 2008. – С. 4.
8. **Соколова І.** Професійна компетентність вчителя: проблема структури та змісту // *Неперервна професійна освіта: теорія і практика.* – 2004. – Вип.1. – С. 17.